Цэнтральная гарадская бібліятэка імя М. Горкага
Аддзел інфармацыйна-бібліяграфічнай работы

Міхась Лынькоў

Спакойная мудрасць, мужны талент

Да 120-годдзя з дня нараджэння

Бібліяграфічны нарыс

Віцебск, 2019

Вы знаеце словам цану. Вы зведалі шмат на зямлі.
Вучылі дзяцей, салдатам былі, дыпламатам,
Вучоным былі, рыбаком нарачанскім слылі…
Анатоль Вярцінскі

Народны пісьменнік Беларусі Міхась Лынькоў, у першую чаргу, нам вядомы як празаік, дзіцячы пісьменнік, крытык, літаратуразнавец, а яшчэ ён быў грамадска-палітычным дзеячам, навукоўцам і, што вельмі важна, сціплым, сумленным чалавекам. Выключная сціпласць і сумленнасць, прынцыповасць у кожнай справе, заклапочанасць аб развіцці роднай мовы і літаратуры, дабрата і любоў да людзей – усё гэта было характэрным для пісьменніка.

Нарадзіўся **Міхаіл Ціханавіч Лынькоў** 30 лістапада 1899 года ў вёсцы Зазыбы Віцебскага павета Віцебскай губерні ў сям'і чыгуначнікаў, якія паходзілі з бедных сялян. Бацька будучага народнага пісьменніка Беларусі працаваў рамонтным рабочым, а маці – вартаўніцай на пераездзе. Дзіцячыя гады пісьменніка прайшлі ў казарме на перагоне паміж станцыямі Магілёў і Лотва і ў чыгуначнай будцы паміж станцыямі Тошчыцы і Рагачоў. Сям'і прыходзілася часта мяняць месца жыхарства, пакуль бацька не знайшоў працу пуцявога абходчыка ў Старым Сяле, непадалёку ад Рагачова. Скончыўшы вясковую школу, Міхась паступіў у Рагачоўскую школу пры настаўніцкай семінарыі, а пасля яе заканчэння — і ў саму семінарыю, якую скончыў у 1917 годзе. Вучыўся ён старанна, але грошай на жыццё не хапала, таму Міхась падзарабляў на чыгунцы і яшчэ даваў прыватныя ўрокі.

Пасля працаваў настаўнікам у Ліпінецкай земскай школе Буда-Кашалёўскага раёна Гомельскай вобласці. Як чалавек адукаваны і прыхільны да новых палітычных павеваў прымаў актыўны ўдзел ва ўсіх важнейшых падзеях мясцовага грамадскага жыцця. У час нямецкай акупацыі меў непасрэднае дачыненне да арганізацыі партызанскага атрада.

Сваю пісьменніцкую дзейнасць Міхась Лынькоў пачаў з вершаў і падпісваўся пад псеўданімам Васілёк. Усе яго браты таксама пісалі вершы. У 1919 годзе ў смаленскай газеце *«Борьба»* Міхась Лынькоў апублікаваў свой першы верш, а першае апавяданне - у 1926 годзе ў бабруйскай газеце *«Камуніст»* і зборніку бабруйскай філіі *«Маладняка»* - *«Уздым»*. У 1919 годзе быў прызваны ў Чырвоную Армію на службу, у час якой М. Лынькоў прыняў удзел у савецка-польскай вайне (1919–1920г.), вызваляючы Беларусь. Назіранні падзей таго часу сталі змястоўнай асновай некаторых яго пазнейшых твораў.

Дэмабілізаваўся Міхась Лынькоў у 1922 годзе, які стаў для яго вельмі цяжкім: памёр бацька, трагічна загінула маці, на руках у Міхася засталіся малодшыя брат і сястра, аб якіх трэба было клапаціцца.

Пэўны час Міхаіл Ціханавіч працаваў настаўнікам у мястэчку Свержань Рагачоўскага раёна. У гэты ж перыяд ён быў актыўным селькорам, дасылаў свае допісы ў бабруйскую акруговую газету *«Камуніст»*, у якую ў хуткім часе быў запрошаны на пастаянную працу. У Бабруйск пераехаў разам з братамі і сястрой. Працуючы ў акруговай газеце, Міхаіл Ціханавіч прайшоў усе ступені прафесійнага журналісцкага ўзвышэння: ад сакратара рэдакцыі да адказнага рэдактара. Ён рабіў вялікія намаганні, каб аб'яднаць вакол газеты таленавітую літаратурную моладзь Бабруйшчыны. Вынікам гэтых намаганняў стала стварэнне бабруйскай філіі *«Маладняка»*, якая стала выдаваць літаратурны альманах *«Уздым»* і штомесячны літаратурны дадатак да газеты *«Вясна»*.

З гэтага часу пачалася яшчэ больш мэтанакіраваная творчая пісьменніцкая праца Міхася Лынькова. *«Праца мая,* — згадваў ён, — *у якасці рэдактара газеты, удзел у грамадскім жыцці, частыя наведванні фабрык, заводаў, вёсак пашыралі мой кругагляд, давалі мне багаты запас назіранняў. Усё гэта дапамагала маёй пісьменніцкай дзейнасці»*.

Лынькоў спрабаваў пісаць п’есы, але найбольш поўна ў маладыя гады ён раскрыўся як навэліст. Творы, якія напісаў Лынькоў у гэты час, прысвечаны ў асноўным Грамадзянскай вайне і побыту беларускіх вёсак і мястэчак. Пісьменнік імкнуўся завастрыць увагу на тых працэсах, якія адбываліся ў грамадстве пасля рэвалюцыі, як змяняліся самі людзі. Да гэтага перыяду адносяцца творы: ***«Андрэй Лятун», «Чыгунныя песні», «Над Бугам», «Гой», «Манчжур», «Кларнет», «Беня-балагол»*** і іншыя.

У 1927 годзе Міхась Лынькоў ажаніўся з Ханай Арэнкавай, і ў хуткім часе ў іх нарадзіўся сын Марэк. У 1930 годзе пісьменнік пераехаў у Мінск, дзе ўладкаваўся на працу ў Дзяржаўнае выдавецтва БССР. Добра ведаючы пра цяжкае жыццё ў новаствораных калгасах, Лынькоў напісаў у 1932 годзе аповесць ***«Саўка-агіцірнік»***: гісторыю з асабістага вопыту пра тое, як добрасумленнага чалавека выключылі з калгаса толькі за тое, што ён казаў праўду. Баючыся рэпрэсій за праўду, Міхась Лынькоў нават зрабіў пазнаку ў творы — «Крупскі раён», паказваючы тое месца, дзе гэта адбылося.

У 1933 годзе ён стаў рэдактарам літаратурнага часопіса *«Полымя рэвалюцыі».* У 1934 годзе выйшлі зборнік ***“На вялікай хвалі”*** і раман ***“На чырвоных лядах”***, асноўны змест якога складае рэалістычны паказ старой беларускай вёскі.

Праз год Міхаіла Ціханавіча прынялі ў Саюз пісьменнікаў СССР. У гэты ж час М. Лынькоў пачаў пісаць творы для дзяцей і падлеткаў. У 1935 годзе выйшла ў свет аповесць ***«Пра смелага ваяку Мішку і яго слаўных таварышаў»***, дзе ў прыгодніцкім стылі расказваецца пра савецка-польскую вайну. У 1936 годзе свет убачыла аповесць ***«Міколка-паравоз»***, у якой аўтар апісаў не толькі падзеі і дзеючых асоб, але і паравозы, якія любіў з дзяцінства: *«Адзін так гудзіць, што шыбы трасуцца ў вокнах. У другога хрыпаты голас, нібы прастудзіўся паравоз, бегаючы ў зольных*

туманах і завеях. А трэці… не гудзіць, а пасвіствае галаском такім тонкім, пранізлівым». Аповесць экранізавана ў 1957 годзе. Пазней выйшлі яшчэ дзіцячыя творы пісьменніка: ***«Янка-парашутыст»*** (1937), ***«Ядвісін дуб»*** (1940), ***«Апавяданні»***. Творы Лынькова чыталі і дарослыя, і дзеці.

У 1938 годзе Міхася Лынькова абралі на пасаду старшыні Саюза пісьменнікаў БССР. Існуе нямала сведчанняў, што менавіта Лынькоў абараніў многія творы беларускай літаратуры, як і іх аўтараў, ад сталінскіх рэпрэсій.

Летам 1941 года пісьменнік быў прызначаны рэдактарам франтавой газеты *«За Савецкую Беларусь»*, якая выходзіла на Заходнім, Цэнтральным і Бранскім франтах.

У верасні 1941 года расстралялі жонку Міхаіла Ціханавіча Хану з сынам, якія не змаглі эвакуіравацца і трапілі да немцаў. Пісьменнік даведаўся пра гэта пазней. У тым жа годзе знік без вестак на фронце малодшы брат Рыгор. Смерць брата, жонкі і сына для Лынькова была страшэнным ударам, ад якога ён доўгі час не мог аправіцца.

У 1943 годзе М. Лынькова прызначылі дырэктарам Інстытута літаратуры, мовы і мастацтва Акадэміі навук БССР.

Самым вялікім творам Міхася Лынькова стаў раман-эпапея ***«Векапомныя дні»*** (1951-1958) ў чатырох кнігах, у якім аўтар паспрабаваў апісаць лёс народа, яго гераізм і мужнасць, побыт простых людзей і дзеянні партызан ў час Вялікай Айчыннай вайны. У рамане шырока выкарыстаны дакументальны матэрыял, многія героі мелі канкрэтных прататыпаў. *"Заслуга Міхася Лынькова ў тым,* — пісаў Іван Шамякін, — *што ён першы паказаў партызанскі рух у яго ўсеабдымнасці… Перачытаўшы "Векапомныя дні", я захапляўся грандыёзнасцю працы, якую зрабіў Лынькоў"*. У гэтым творы выявіліся лепшыя ўласцівасці душы Лынькова, які заўсёды прываблівыў людзей чалавечнасцю, мудрасцю, самабытнасцю і мужнасцю сваёй душы. За раман ***«Векапомныя дні»*** Міхаіл Ціханавіч стаў лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі БССР імя Якуба Коласа (1968).

Пасля вайны ён актыўна ўдзельнічаў у грамадскім жыцці, займаўся расследаваннем нацысцкіх злачынстваў у Мінску, удзельнічаў у пасяджэннях ААН у ЗША. У 1962 годзе Міхаілу Ціханавічу было прысвоена высокае званне — **народны пісьменнік Беларусі.**

Міхасю Лынькову належаць і літаратуразнаўчыя працы: ***«Беларуская літаратура за 30 год»*** (1948, на беларускай і рускай мовах), ***«Якуб Колас»*** (1952), ***«Летапіс эпохі: Беларускай савецкай літаратуры пяцьдзясят год»*** (1968); зборнікі ***«Літаратура і жыццё»*** (1978), ***«Публіцыстыка»*** (1980); крытычныя артыкулы пра творчасць Я. Брыля, Я. Коласа, Я. Купалы, К. Крапівы, І. Мележа, К. Чорнага і інш. Выйшлі зборы твораў пісьменніка ў чатырох (1967—1968) і васьмі (1981—1985) тамах.

Міхась Лынькоў пераклаў на беларускую мову асобныя творы А. Гідаша, М. Горкага, М. Ціханава і інш. Яго кнігі таксама перакладзены на некалькі моў, а літаратурная спадчына і сёння не страціла сваёй папулярнасці. За сваю творчую і грамадскую дзейнасць Міхаіл Ціханавіч Лынькоў узнагароджаны трыма ордэнамі Леніна, трыма ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, ордэнам Чырвонай Зоркі, медалямі.

Яшчэ пісьменнік захапляўся фатаграфіяй, любіў важдацца з тэхнікай і лавіць рыбу, жыў па законах сумлення. Перад смерцю завяшчаў аднаму з дзіцячых дамоў вялікую суму грошай.

Памёр Міхаіл Ціханавіч Лынькоў 21 верасня 1975 года і пахаваны на Усходніх могілках Мінска.

У 2011 годзе Бабруйскім гарадскім выканаўчым камітэтам заснавана прэмія імя Міхася Лынькова, якая прысуджаецца дзеячам культуры, мастацтва, адукацыі, прадстаўнікам сродкаў масавай інфармацыі горада, якія сваёй штодзённай працай і асабістым прыкладам уносяць значны ўклад у папулярызацыю беларускай мовы.

Імем Міхася Лынькова названы вуліцы ў Мінску, Бабруйску, Пінску, у пасёлку Лужасна Віцебскага раёна, яго імя носіць Крынкаўская сярэдняя школа Лёзненскага раёна, дзіцячая бібліятэка ў Віцебску. У гонар народнага пісьменніка ўсталяваны мемарыяльныя дошкі ў Мінску на доме № 12 на праспекце Незалежнасці, дзе ён жыў, і на доме № 1 па вуліцы Міхася Лынькова, а таксама ў Бабруйску на будынку, дзе месцілася рэдакцыя газеты *«Камуніст».*

Рэкамендацыйны бібліяграфічны нарыс і спіс літаратуры ***“Спакойная мудрасць, мужны талент”*** *прысвечаны* ***120-годдзю з дня нараджэння Міхася Лынькова*** *і адрасаваны бібліятэкарам, настаўнікам, вучням, усім тым, хто цікавіцца жыццём і творчасцю пісьменніка. Бібліяграфічны спіс уключае кнігі і артыкулы з фонду Цэнтральнай гарадской бібліятэкі імя М. Горкага г.Віцебска.*

Творы М. Лынькова

Збор твораў: у 8 т. / Міхась Лынькоў; [рэдкал.: В.В. Барысенка [і інш.]; уступ. артыкул Ю. С. Пшыркова]. - Мн.: Навука і тэхніка,1981-1985.

Збор твораў: у 4 т. / Міхась Лынькоў. – Мн.: Беларусь,1967-1968.

Апавяданні: [для сярэд. школ. узросту] / Міхась Лынькоў; прадм. Дз. Бугаёва – Мн.: Нар. асвета,1979. – 176 с. – (Школ. б-ка).

Векапомныя дні: раман у 4 т. / Міхась Лынькоў. – Мн.: Маст. літ.,1958.

Літаратура і жыццё: літ.-крыт. артыкулы / Міхась Лынькоў. – Мн.: Маст літ.,1978. – 512 с.

Міколка-паравоз: аповесць / Міхась Лынькоў. – Мн.: Маст літ.,2018. – 125 с.

Над Бугам: апавяданні, аповесці, урыўкі з рамана [“На чырвоных лядах”] / Міхась Лынькоў. – Мн.: Маст. літ.,2002. – 446 с. – (Беларус. проза XX ст.).

Насустрач жыццю: апавяданні: для сярэд. і ст. шк. узросту / Міхась Лынькоў; прадм. Д. Бугаёва; маст. Ю. Цярэшчанка. – Мн.: Юнацтва, 1988. – 256 с.: іл. – (Школ. б-ка).

Незабываемые дни: роман: в 2 кн. / Михась Лыньков; авториз. пер. с белорус. Е. Мозолькова; [худож. М. М. Петренко]. – М.: Сов. писатель,1979.

Пра смелага ваяку Мішку і яго слаўных таварышаў: аповесць і апавяданні / Міхась Лынькоў; маст. В. П. Ісачанка. – Мн.: Юнацтва,1997. – 174 с.: іл.

Сустрэчы: апавяданні, аповесць / Міхась Лынькоў; уклад., прадм. і камент. М. Кенькі. – Мн.: Маст. літ.,1996. – 302 с.: іл.

Творы: [апавяданні, аповесці, раман] / Міхась Лынькоў; уклад. і камент. М. П. Кенькі; навук. рэд. М. І. Мушынскі. – Мн.: Маст. літ.,2017. – 678 с. – (Залатая калекцыя беларус. літ.; Т. 14).

Літаратура аб жыцці і творчасці М. Лынькова

Бугаёў, Дз. Шчодрае сэрца пісьменніка: проза Міхася Лынькова даваеннага часу / Дзмітрый Бугаёў. – Мн.: Дзяржвыд. БССР,1963. – 200 с.

Кенька, М. П. Міхась Лынькоў: летапіс жыцця і творчасці / М. П. Кенька. – Мн.: Універсітэцкае,1987. – 176 с.

Куляшоў, Ф. Міхась Лынькоў: нарыс жыцця і творчасці: для сярэд. і ст. школ. узросту / Фёдар Куляшоў. – Мн.: Нар. асвета,1979. – 191 с.: іл.

Святло яго душы: успаміны пра Міхася Лынькова / [склад. С. Лынькова-Куспіц і Ю. Пшыркоў; камент. і рэд. Ю. Пшыркова]. – Мн.: Маст. літ.,1979. – 368 с.: іл.

Лыньков Михась (Михаил Тихонович) // Республика Беларусь : энциклопедия : [в 7 т.]. – Мн.,2007. – Т. 4. – С. 575.

Лынькоў Міхась // Беларускія пісьменнікі : біябібліягр. слоўнік : у 6 т. / пад рэд. А.В. Мальдзіса. – Мн.,1994. – Т. 4. – С. 117-130.

Лынькоў Міхась (Міхаіл Ціханавіч) // Беларуская энцыклапедыя : у 18 т. – Мн.,1999. – Т. 9. – С. 383.

Лынькоў Міхась (Міхаіл Ціханавіч) // Культура Беларусі : энцыклапедыя. – Мн.,2014. – Т. 5. – С. 171.

Лынькоў Міхась Ціханавіч // Беларуская мова : энцыклапедыя / пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мн.,1994. – С. 322-324.

Лынькоў Міхась (Міхаіл Ціханавіч) // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. – Мн.,1997. – Т. 4. – С. 407.

Міхась Лынькоў // Беларускія пісьменнікі (1917-1990) : даведнік / [склад. А.К. Гардзіцкі]. – Мн.,1994. – С. 348-349.

Бугаёў, Дз. Міхась Лынькоў / Дзмітрый Бугаёў // Спавядальнае слова / Дзмітрый Бугаёў. – Мн.,2001. – С. 158-183.

Бугаёў, Дз. Сэрца ў яго сапраўды было шчодрае: (М. Лынькоў: пісьменнік і час) / Дзмітрый Бугаёў // Служэнне Беларусі / Дзмітрый Бугаёў. – Мн.,2003. – С. 124-168; Полымя. – 1999. - № 11. – С. 184-204.

Дасаева, Т. М. [Пра апавяданне М. Лынькова ***“Андрэй Лятун”***] / Т. М. Дасаева // Пошукі героя: з вопыту беларускай прозы 20-х гадоў / Т. М. Дасаева. – Мн.,1993. – С. 98-100.

Дасаева, Т. М. [Пра апавяданне М. Лынькова ***“Над Бугам”***] / Т. М. Дасаева // Пошукі героя: з вопыту беларускай прозы 20-х гадоў / Т. М. Дасаева. – Мн.,1993. – С. 38-40.

Куляшоў, Ф. І. Шлях да майстэрства: нарыс аб творчасці Міхася Лынькова / Ф. І. Куляшоў // Літаратурныя партрэты: літаратур.-крытыч. нарысы / Ф. І. Куляшоў. – Мн.,1983. – С. 3-200.

Куляшоў,Ф. Дарогамі жыцця / Фёдар Куляшоў // Пра таварышаў па пяру: зб. крыт. арт. – Мн.,1976. – С. 73-80.

Кучар, А. Апавяданні Міхася Лынькова / Алесь Кучар **//** Літаратурна-крытычныя артыкулы / Алесь Кучар. – Мн.,1980. – С. 65-90; Аблічча часу / Алесь Кучар. – Мн.,1971. – С. 209-241; Аб мастацкай прозе / Алесь Кучар. – Мн.,1961. – С. 101-141.

Міхась Лынькоў (1899-1975) // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры: 1917-1940 / пад агул. рэд. М. А. Лазарука, А. А. Семяновіча. – Мн.,1981. – С. 420-453.

Хведаровіч, М. Водбліскі зыркіх вогнішчаў / Мікола Хведаровіч // Незабыўнае / Мікола Хведаровіч. – Мн.,1976. – С. 4-19.

Жураўлёў, В. Мастацкая функцыя побыту ў рамане Міхася Лынькова **“На чырвоных лядах”** / Васіль Жураўлёў // Род. слова. – 2001. - № 5. – С. 32-35.

Канапелька,С. М. Лынькоў нарадзіўся ў Віцебскім раёне / С. Канапелька // Віцеб. рабочы. – 1999. – 27 лістап. – С. 2.

Капуста, Ж. “Незабываемые дни” Михася Лынькова: творческие радости и грех книгокрадства / Жанна Капуста // ЛіМ. – 2018. – 22 чэрв. (№ 24). – (Прил.: Лира. - № 2. – С. 2).

Локун, В. “Векапомныя дні” – пра вогненныя гады: [раман М. Лынькова ***“Векапомныя дні”***] / Валянцін Локун // Беларус. думка. – 2005. - № 7. – С. 152-156.

Марціновіч, А. “Гэтыя месцы мне да болю знаёмы” / Алесь Марціновіч // Полымя. – 2016. - № 8. – С. 175-177.

Дзяцінства М. Лынькова прайшло на Рагачоўскай зямлі.

Нікіценка, С. Спроба перачытання / Сяргей Нікіценка // ЛіМ. – 2009. – 4 снеж. (№ 46). – С. 1.

Рагуля, А. Семантычныя ёмкасці лакальнай формы: эстэтыка прозы Міхася Лынькова / Аляксей Рагуля // Род. слова. – 2009. - № 11. – С. 3-6.

Саламаха, Ул. Да Лынькова ў Крынкі / Ул. Саламаха // Маладосць. – 2000. - № 2. – С. 237-245.

Салтук, А. Грамадзянін, пісьменнік, вучоны / А. Салтук // Віцеб. рабочы. – 1999. – 30 лістап. – С. 3.

Салтук,А. Разам з народам / А. Салтук // Віцеб. рабочы. – 2004. – 30 лістап. – С. 4.

Тычына, М. Пясняр рамантычнага парыву: штрыхі да партрэта Міхася Лынькова / Міхась Тычына // Род. слова. – 1999. - № 11. – С. 11-26.

Вывучэнне творчасці М. Лынькова ў школе

Семяноўская,Л. В. Міхась Лынькоў у школе / Л. В. Семяноўская. – Мн.: Дзярж. вучэб.-пед. выд. М-ва асветы БССР,1963. – 104 с.

Буланда, В. Вогнепаклоннік з добрым сэрцам: літаратур. вечарына / Вера Буланда // Род. слова. – 2009. - № 11. – С. 70-74.

Васілёнак, С. В. Дзеці на вайне ў апавяданні М. Лынькова **"Васількі"**: (урок у V кл.) / С. В. Васілёнак // Беларус. мова і літ. – 2014. - № 1. – С. 37-38.

Дамброўская,С. В. Вывучэнне апавядання М. Лынькова **"Васількі"**: (V кл.) / С. В. Дамброўская // Беларус. мова і літ. – 2014. - № 1. – С. 39-41.

Жуковіч, М. Сцежкамі маленства: вывучэнне аповесці Міхася Лынькова **"Пра смелага ваяку Мішку і яго слаўных таварышаў"** / Мікола Жуковіч // Род. слова. – 1996. - № 3. – С. 100-104.

Солахаў, А. Міхась Лынькоў: жыццё і дзейнасць: [літаратур. віктарына] / Аляксей Солахаў // Род. слова. – 1999. - № 11. – С. 160-165.

Сударыкава, Н. В. Жыццёвыя пуцявіны Міхася Лынькова: літаратур. гасцёўня для вучняў VI–X кл. / Н. В. Сударыкава // Беларус. мова і літ. – 2013. - № 11. – 54-60.

Яфімава, М. Б. Прамяністае святло таленту: [сцэнарый літаратур. вечарыны] / М. Б. Яфімава // Зямля бацькоў, зямля святая / М. Б. Яфімава. – Мн.,1997. – С. 75-84.

© 2019. ЦГБ імя М.Горкага

Аддзел інфармацыйна- бібліяграфічнай работы
Складальнік: Ж. Кабылкіна
Афармленне: Н. Савіцкая
Рэдактар: В. Букіна